

Symposium Integrale Veiligheid in het hoger onderwijs, een impressie

Moedig voorwaarts

“Mocht u wanhopig zijn, pak dan de laatste bundel van Gerard van 't Reve erbij en blader naar bladzijde 361, alwaar Gerard in een brief aan zijn uitgever vertelt over alle tegenspoed van dat moment. Het is slecht weer in Frankrijk, zijn roman vlot niet erg, het brood is uitverkocht bij de Boulanger en de auto heeft vier lekke banden. Hij besluit zijn brief aan Bert de Groot met de woorden: ik wil dood, verder alles prima. En mocht u zich net zo ellendig voelen omdat de integrale veiligheid in uw organisatie niet soepel verloopt, dan wens ik u de titel van dit boek toe. Moedig voorwaarts!” Op deze originele manier sloot dagvoorzitter Frénk van der Linden het ochtendprogramma af van ons congres over ‘Integrale Veiligheid in het Hoger Onderwijs fase 2’ in de Aula van de UvA, de Oude Lutherse Kerk. En illustreerde daarmee dat er in het leven en dus ook op de weg naar integrale veiligheid in het onderwijs nog genoeg uitdagingen voorbij komen.

Frénk van der Linden in gesprek met een deelnemer van het symposium

Uit de reacties van de bezoekers vandaag bleek dat er serieus behoefte is aan een hub op het gebied van integrale veiligheid. Een platform waar professionals met hun vragen terecht kunnen en in werkgroepen gezamenlijk kunnen werken aan een visie op integrale veiligheid. Een mooie opdracht voor fase 3 van het project en een onderschrijving van nut en noodzaak van de site www.integraalveilig-ho.nl, die als projectresultaat is opgeleverd.

Integrale veiligheid vanuit het perspectief van de bestuurder: Doekle Terpstra

Ook Doekle Terpstra, bestuursvoorzitter van hogeschool Inholland sprak, mede ingegeven door eigen ervaringen en geleerde lessen, zijn droom uit in de vorm van een oproep aan zijn collega's: Kom die naïviteit voorbij als zouden hogescholen en universiteiten gevrijwaard zijn van veiligheidsrisico's in digitale systemen, Snowden heeft ons niet voor niets wakker gemaakt. Denk na over de vraag op welke wijze wij als hoger onderwijs bij maatschappelijke incidenten in aanraking kunnen komen met welk type risico's en hoe gaan we daar mee om? Je kunt wel oefenen, maar dat is toch iets anders dan wat je doet als er werkelijk iets gebeurt. Hij pleit er voor om niet meteen in de reflex te schieten en te roepen om nog meer regels, meer systemen, meer beheersings-maatregelen, resulterend in stapeling van nog meer regels en control. In de zoektocht om voorbij dat stadium te komen heeft hijzelf met zijn hogeschool er voor gekozen om - naast aandacht

Het congres leverde ook prachtige verhalen en wensen op van de vakcollega's. Onze storyreporters van Michael and Caja – International Storytellers ondervroegen, niet gehinderd door enige vakkennis ;), onze deelnemers gedurende het congres. En dat leverde zeer boeiende gesprekken op. Een kleine bloemlezing...

voor systemen, die op orde moeten zijn (‘hard’ controls’), te investeren in het beter leren zien van risico’s door met elkaar in gesprek te gaan, door de aanspreekbaarheid van iedereen te vergroten en je niet alleen te baseren op kengetallen uit rapportages, maar een alerte houding, een open cultuur en oog voor integriteit te verankeren in je bestuurlijk handelen. Zo kun je een redelijk abstract begrip als ‘integrale veiligheid’ laten leven en in het DNA van een hele organisatie krijgen. Risico’s zijn er. Je maakt als hoger onderwijs deel uit van de samenleving. Zeker als je je realiseert dat een gemiddelde ho-instelling al gauw in omvang te vergelijken is met een gemiddelde provinciestad, met alle daarmee gepaard gaande risico’s en avonturen. Daar kun je niet om heen. Door permanent met elkaar in gesprek te blijven, het er met elkaar in de dagelijkse gesprekken over risico’s die je ziet te hebben, krijg je met elkaar beter zicht op veiligheid in de breedste zin van het woord, kun je nadrukkelijker nadenken en risico’s beter monitoren en beheersbaar houden. Daarmee voorkom je als bestuurder dat je op verkeerde momenten vanuit een natuurlijke reflex om in regie te komen op die momenten waarop je als bestuurder niet in regie kunt zijn. Doekle Terpstra lichte deze ervaring toe vanuit een les die hijzelf onlangs geleerd had.

Bij een incident met politieoptreden in zijn onderwijsinstelling (er zou een man rond lopen en met een pistool zwaaien) arriveerde hij letterlijk tegelijk met de politie, die de regie nam. Hijzelf vertelde dat hij als bestuurder enorm de behoefte voelde om de regie te nemen vanuit het gevoel dat het ‘zijn’ school is en hij in actie zou moeten komen, waarbij hij letterlijk om de hoek wilde kijken wat of de vermeende schutter van plan was. Toen de politie hem letterlijk terug trok besepte hij dat de regie los moest laten: “Daarmee sloeg ik de plank volledig mis”. Ik kon simpel weg daar niet de regie voeren! Dat moet je dan ook overlaten aan de professionals. De kunst is om op zo’n moment los te laten.

Verder vroeg Terpstra aandacht voor het onderwerp integriteit. Integriteit is volgens hem onlosmakelijk verbonden met integrale veiligheid. Hij riep aanwezigen op om het lastige gesprek te durven voeren met de top van de piramide en daarbij de confrontatie niet te mijden. Datzelfde geldt voor bestuurders: Voer het goede gesprek om latente risico’s bespreekbaar te maken. Een kwestie van houding en gedrag, als vanzelfsprekend fundament voor integer handelen, met oog voor de ‘zachte kant’ in juiste balans met ‘hard controls’ door monitoring via systemen. Tot slot benadrukt Terpstra het belang om met elkaar in hogescholen en universiteiten op alle niveaus met het goede gesprek te voeren: Confronteer bestuurders in het (semi-)publieke domein meer met integer handelen. Waarop Frénk van der Linden opmerkte: een mens leert!

Over het college van bestuur...

Veel terug gehoorde wens van deelnemers: “Minder dan tien procent van het bestuur is zich bewust van de noodzaak integraal veiligheidsbeleid. Binnen nu en drie jaar moeten we dit bewustzijn creëren!”

Over objectief kijken...

“De kunst is objectief naar veiligheid te blijven kijken, dan hou je het behapbaar. Om te zeggen dat iets gevaarlijk is of van de wet niet mag, werkt averechts. Mensen verstarren.”

Panel discussie Vlnr: Timo Stortenbeker, Paul Goossens, Eileen Focke-Bakker, Alf Moens en Frénk van der Linden.

Awareness als Toverwoord

In de paneldiscussie met projectleden werd duidelijk dat bewustzijn de rode draad is en een randvoorwaarde voor succes op integrale veiligheid. Het gaat hierbij om bewustzijn in de hele organisatie van bestuur tot docent, conciërge en student. We moeten ons bewust zijn van de risico’s en vooral de gevolgen van ons eigen handelen, zowel positief als negatief. De leden van het panel mochten hun droom beschrijven en hadden hierbij alle macht en geld tot beschikking. Alf Moens, zou met een toverstaf deze awareness tevoorschijn toveren bij alle medewerkers en studenten. Eileen Focke-Bakker deelde haar droom dat ieder individu zorg draagt voor de cirkel van 25m om zich heen.

Hierdoor draagt iedereen bij aan de zorg voor elkaar en daarmee de veiligheid van onze omgeving. Paul Goossens wil vooral voorkomen dat de politie op de stoep staat. De deskundigheid op het gebied van

(sociale) veiligheid bij docenten moet worden vergroot. Hierdoor creëren we handelingsperspectief op het signaleren en juist adresseren van risico’s bij studenten. Frénk van der Linden vatte dit kort samen: “Docenten moeten dus les krijgen van docenten”. Timo Stortenbeker deed een beroep op de ontwikkeling van pedagogische vaardigheden bij docenten. Het gaat in het lokaal of collegezaal niet alleen om het overdragen van kennis maar ook over het opvoeden van de studenten. Aanspreken op gedrag is daarbij nodig.

In debat met van links naar rechts Jan Klein en Pieter van Gelder

Dataregistratie onmisbaar

Pieter van Gelder, hoogleraar Safety Science en directeur van het TU Delft Safety and Security Institute trok in zijn presentatie een parallel tussen veiligheid in waterbouw en hoger onderwijs. In beide sectoren zoeken we immers antwoorden op dezelfde vragen. Daarin draait het om kansberekening, waarbij dataregistratie onmisbaar is. En vooral ook aanvaardbare risico's. Uit de huidige dataregistratie blijkt dat 33% van de dijken niet voldoen aan deze aanvaardbare risico's gaf de hoogleraar de zaal mee. Ter relativering: het gaat er dan om dat het dan niet voldoet aan de minimale eis dat een incident zich slechts eens in de 1250 jaar voor doet. Hoewel een van de congresbezoekers zich terecht afvroeg wat aanvaardbaar is, immers het moment van dit ene incident luistert best nauw. Morgen is minder aantrekkelijk dan over een paar honderd jaar. De meest effectieve maatregel tegen dit overstromingsgevaar is volgens de ingenieurs nog steeds de dijken verhogen.

Over koninkrijkes...

"Grootste uitdaging is organisatie van betrokkenen. Het zijn allemaal koninkrijkes met koningen. Verbinden van koninkrijkes in een hub is wenselijk!"

Over tegenstellingen...

"Systeemdenken versus de menselijke maat. Hoe ga ik dat als mens uitvoeren? Mijn kernwoord is gecoördineerd improviseren."

Diversiteit als toverwoord

Bijzonder hoogleraar Veiligheid in de Zorg bij de Erasmus Universiteit Rotterdam, Jan Klein gaf het publiek een inkijkje in de verandering in denken over veiligheid die 'as we speak' plaatsvindt in de zorg. Van systeemdenken naar complexiteit denken. Dacht men vroeger 'operatie geslaagd, patiënt overleden', nu erkent men het probleem van potentieel vermijdbaar overlijden. Ongeveer 1000 doden (20% van het totaal aantal doden) per jaar wordt door specialisten aangemerkt als potentieel vermijdbare doden. Een hele andere benadering volgens Jan Klein: "De systeemtheorie heeft ons heel ver gebracht. Behandelingen zijn vertaald in protocollen om de zorg aan patiënten zo goed mogelijk te doen. Maar diezelfde protocollen leveren een enorme bureaucratie op. We krijgen nu regelmatig patiënten op de OK met wel 7 checklists. Dat is wellicht een beetje veel. Veiligheid is gelaagd met veel dynamiek, dus er moet ruimte voor flexibiliteit zijn." Het toverwoord voor een goed integraal veiligheidsbeleid is volgens de hoogleraar diversiteit. Door vanuit verschillende invalshoeken samen met alle betrokkenen naar risico's voor de veiligheid te kijken krijg je de beschikking over een breder repertoire van mogelijke antwoorden: Diversity as safety value. Dit illustreerde hij door de waardevolle inbreng van de schoonmaakster in het OK team bij het terugdringen van gezondheidsrisico's. Dit illustreerde hij door de waardevolle inbreng van de schoonmaakster in het OK team. Zij beschikte over het hoogste EQ van de groep.

Een aansluitend debat tussen de heren leerde het publiek big data analysis niet zaligmakend is. Jan Klein: "cijfers bedriegen. Bij hoge score op integrale veiligheid is de samenwerking soms bedroevend slecht en vice versa. Op deze manier heb je dan ook niets aan deze cijfers. En er wordt bovendien niets van geleerd." Dagvoorzitter Frénk van der Linden vatte de discussie samen met een behoorlijke knipoog: "We moeten een dijk opwerpen tegen de onveiligheid."

Over puinruimen...

"Heel veel professionals zijn bezig met rommel opruimen want mensen trekken pas aan de bel als er rommel is. En als er een incident is, dan wordt alleen dat incident opgelost, maar niet preventief aangepakt voor een volgend incident."

Integrale veiligheid, waar staan we nu?

Over een managementsysteem...
De oplossing voor implementatie van integrale veiligheid is via een bottom-up constructie. We moeten een werkgroep creëren waarin we heel helder met elkaar acties ontwikkelen en oefenen met elkaar. We zijn pas geneigd om in actie te komen als het probleem zich daadwerkelijk voordoet. Er is behoefte aan een gezamenlijke visie op preventie.

Over netwerken....
"Al heb je nog zoveel systemen, at the end of the day bepaalt jouw netwerk hoe je omgaat met een incident."

Over fouten...
"Zorg dat mensen ingebed zijn in je organisatie, daarmee voorkom je geen fouten, maar wel de escalatie."

Uiteraard was er in het congres ook een podium voor de trek- kers van de deelprojecten. Zij deelden de resultaten van fase 2 van het project. Met trots presenteerden ze de website www.integraalveilig-ho.nl. Een nieuw platform, ontwikkeld om kennis en ervaring te delen. Met vooral ook praktische tools, ontstaan uit best practices, zoals bijvoorbeeld een toolkit voor het inventariseren van de veiligheidsrisico's binnen uw instelling, een kant-en-klaar stappenplan voor het melden van huiselijk geweld en een handleiding voor het implementeren van integraal veiligheidsbeleid. Niet meer als instelling het wiel zelf opnieuw moeten uitvinden, dat is het idee. Uiteraard nodigden de projectleiders de veiligheidscollega's in het publiek uit om mee te bouwen aan dit platform.

Tijdens het middagprogramma konden de bezoekers op het Plein van de Integrale Veiligheid kennis nemen van alle deelprojecten en resultaten van het project. Films, handboeken en dilemma's kwamen langs aan de bestuurstafel en in projecthoeken. De netwerklounge bood gelegenheid om elkaar te ontmoeten. Aan de bestuurstafels gingen deelnemers in gesprek over morele dilemma's, werden digitaal met behulp van de IRMA-app en tablets risico's in het hoger onderwijs in kaart gebracht, waarmee instellingen zicht kunnen krijgen op hun kwetsbaarheden om zo weerbaarder te worden in het adresseren van risico's ten aanzien van thema's als (wetenschappelijke) integriteit, kennis- en informatieveiligheid, privacy, sociale veiligheid, radicalisering, internationalisering, reputatieschade en cybercrime.

De dag werd afgesloten door Maarten van Rossem, die uiteraard op geheel eigen wijze het thema integrale veiligheid belichtte. Zoals gewoonlijk struikelde hij van onderwerp naar onderwerp doorspekt met humor en nonchalance, en die ons uiteraard even wilde laten relativiseren. Van Rossem gaf dan ook aan dat we in West-Europa in de meest veilige omgeving wonen. Volgens hem zijn we bang voor gevaren die echt minimaal zijn. Hij gaf als voorbeeld dat het geweld in de tijd systematisch is afgenomen. De veiligheidsobsessie is enorm en Maarten verwonderde zich dan ook over de risicoperceptie van de Nederlander. "De kans dat we van de keukentrap lazeren is nou eenmaal veel groter dan dat we omkomen in een terroristische aanval. Voor een heel beperkt gedeelte van uw werk heb ik begrip, maar het moet allemaal niet overdreven worden", zo illustreerde hij zijn analyse.

Veiligheid: "overdrijf het niet". Maarten van Rossem

Ron Massink projectleider: IVHO Fase 2.

Projectleider Ron Massink resumeerde tot slot: "Hoe krijgen we integrale veiligheid over de Bühne? De meeste mooie reizen zouden niet gemaakt zijn als niet de eerste stap was genomen. Je moet je afvragen hoe hoog de handelingsbereidheid is? En hoe krijg je dit onderwerp dan aan de bestuurstafel. Misschien wel door risk taking management. Met de woorden 'angst' en 'wet' win je het niet, maar je krijgt bestuursleden wel gemotiveerd door aan te sluiten op de organisatiedoelen. Als je beter zicht hebt op de risico's, kun je het bestuur uitdagen om juist meer risico's te nemen. Conclusie: integrale veiligheid heeft veel uitleg nodig. Je moet het verhaal drie keer vertellen vooraleer je begrepen wordt. Voorbeeldgedrag werkt motiverend. Als we allemaal in die cirkel van 25 meter om ons heen met veiligheid bezig zijn, werken we met elkaar aan integrale veiligheid."

We kijken terug op een geslaagd congres met een mooie opkomst van vakgenoten! Mocht u meer informatie willen of meedenken over integrale veiligheid op ons platform, laat het ons weten.

Kijk voor meer informatie op de website www.integraalveilig-ho.nl. We zijn ook actief op [Linked-in](#), sluit aan bij de Community of Practice en discussieer mee en wordt op de hoogte gehouden van de laatste ontwikkelingen.